

Σουφλί, πορεία στο δρόμο του μεταξιού.

Του Πασχάλη Χριστοδούλου*

Πανοραμική άποψη του Σουφλίου

Λίγες παρόμοιες ταυτίσεις παρατηρούνται σε πόλεις της υπόλοιπης χώρας με τα προϊόντα που παράγονται σ' αυτές. Θυμίζουμε τη Χίο με τη μαστίχα, καθώς και την Καστοριά με τη γούνα. Η τελευταία αυτή είναι πιο κοντινή περίπτωση με τη δική μας. Αυτό διότι, πέραν των άλλων, είναι η συγκεκριμένη σχέση της Μακεδονικής πόλης που έχει επηρεάσει τόσο το περί αισθητικής μέτρο όσο την ίδια την ομορφιά της. Το αυτό συμβαίνει με την διασωθείσα αρχιτεκτονική μορφή του Σουφλίου.

Αρχοντικό Μπίρικα

Τα Σουφλιώτικα αρχοντικά -προϊόντα πλουτισμού εν πολλοίς από ντόπιες επιχειρήσεις μεταξιού- αποτέλεσαν πρότυπα για μεγάλη περίοδο στο παρελθόν. Όπως ακόμη και σήμερα αποτελούν δίκτυο αντίστασης στην ασχήμια που κατακλύζει τις υπόλοιπες Θρακικές πόλεις. Όπως, κατά μια ευτυχή συγκυρία, όμορφος και πρότυπος υπήρξε και ο αγώνας χιλιάδων συμπολιτών εργατών και παραγωγών μεταξιού, κατά την περίοδο του μεσοπολέμου. Πρώτος μάλιστα διδάξας τους αγώνες των καπνοπαραγωγών της Ξάνθης και της Καβάλας όσο επίσης το εργατικό κίνημα της Θεσσαλονίκης με τον αλησμόνητο Μάη της.

Όσοι έχουν εντρυφήσει στις σελίδες της ιστορίας θα γνωρίζουν ότι η από χιλιετίας και πλέον δραστηριότητα στο μετάξι στην ευρύτερη περιοχή της Θράκης και της Μικράς Ασίας, άρχισε σταδιακά να φθίνει με τους εκτοπισμούς των Ελλήνων από τα εδάφη της Μ. Ασίας. Στο Σουφλί υπήρξε συνέχεια αυτής της δραστηριότητας για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα γεγονός που το είχε καταστήσει οικονομικό, εμπορικό και πολιτισμικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής μέχρι που λόγοι στους οποίους δεν είναι του παρόντος να αναφερθούμε προκάλεσαν συρρίκνωση της παραγωγής.

Οι απόπειρες ανάκαμψης που έγιναν τα επόμενα χρόνια από το Δήμο Σουφλίου ελάχιστα απέδωσαν. Η αποσπασματικότητά τους, η καχυποψία ακόμα και η εχθρική στάση

των πολιτών που υπήρξαν παραγωγοί στο παρελθόν, αλλά και το υψηλό κόστος που απαιτούσαν οι προσπάθειες αυτές θύμιζαν «το μετέωρο βήμα...» του Αγγελόπουλου. Παρ' όλες τις καλές προθέσεις και τις προσπάθειες των Δημοτικών αρχών η σηροτροφία ακολουθούσε μια ραγδαία φθίνουσα πορεία, επιβεβαιώνοντας όσους ισχυρίζονται ότι οι καλές προθέσεις μόνο δεν αρκούν. Κοινό σημείο όλων αυτών των προσπαθειών η αδυναμία εγκατάστασης αναπηνιστηρίου για την επεξεργασία των κουκουλιών.

Το 1995 ξεκίνησε με πρωτοβουλία, για άλλη μια φορά του Δήμου, η πλέον ολοκληρωμένη πρωτοβουλία ανάκαμψης αυτής της δραστηριότητας. Είπα, άλλη μια φορά, γιατί οι ιδιώτες το τμήμα αυτό της κοινωνίας που ιστορικά σε όλο τον κόσμο ήταν συνώνυμο της προόδου σε αντίθεση με το αντίστοιχο συντηρητικό τμήμα των γραφειοκρατών, στην περίπτωσή μας ήταν και είναι τραγικά απρόθυμο να συμμετάσχει σ' αυτή την προσπάθεια. Θα έλεγα ότι παραείναι συντηρητικό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η σηροτροφία στην περιοχή του Σουφλίου δεν ήταν μια μονομερής δραστηριότητα με οικονομικές μόνο προεκτάσεις. Η αλληλεγγύη και η αλληλοβοήθεια μεταξύ των παραγωγών γνωστές στους παλιότερους ως “μιντζί” συνέθεταν τις κοινωνικές αξίες εκείνης της εποχής. Το ίδιο μπορεί να αναφερθεί και για την πολιτιστική πορεία της περιοχής που ήταν άρρηκτα δεμένη με το μετάξι. Αυτό είναι αποτυπωμένο στην αρχιτεκτονική του φυσιογνωμίας καθώς και στα κομμοτεχνήματα, πραγματικά έργα τέχνης μεταξωτά προϊόντα.

Οι δράσεις που άρχισαν να υλοποιούνται εκείνη την περίοδο μπορούν σύντομα να αναφερθούν και είναι:

-Η κατασκευή κτίσματος 700 τ.μ., σε οικόπεδο του Δήμου, για την εκκόλαψη αλλά και την εκτροφή κουκουλιών στις τρεις πρώτες ηλικίες με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα LEADER 1, υπήρξε η αρχή για την υλοποίηση του σχεδιασμού. Ταυτόχρονα σε συνεργασία με το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικών Ερευνών (ΕΘΙΑΓΕ) στον ίδιο χώρο εγκαταστάθηκε και το κέντρο Σηροτροφίας με στόχο την επιστημονική του στελέχωση για την υποστήριξη των παραγωγών.

Εκκολαπήριο και εκτροφείο κουκουλιών

-Η ένταξη στον καν. 2080/92 πολλών στρεμμάτων και η μορεοφύτευσή τους εξασφάλιζε την πρώτη ύλη, τροφή, για την ανάπτυξη της σηροτροφίας.

-Η προμήθεια ενός αναπηνιστηρίου μικρής δυναμικότητας για την επεξεργασία των β' διαλογής κουκουλιών, με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα LEADER 1 υπήρξε μέρος των πρωτοβουλιών.

-Η έναρξη υλοποίησης του αναδασμού στα ημιορεινά το 1997 με στόχο, πρωτίστως, την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και την εξασφάλιση εκτάσεων για μορεοφυτεύσεις, ήταν από τις σημαντικές δράσεις.

-Η επαναδραστηριοποίηση της Δ.Ε.ΣΗ.ΜΕ.Σ (Δημοτική Επιχείρηση Σηροτροφίας Μετάξης Σουφλίου) έπειτα από τον χρόνιο λήθαργο στον οποίο είχε περιέλθει και η ταυτόχρονη υποβολή αίτησης συνδρομής και μελέτης στο Υπουργείο Γεωργίας στα πλαίσια του καν. 866/90 καθώς και η έγκρισή της για την εγκατάσταση μονάδας αναπηνιστηρίου ολοκλήρωνε το σχεδιασμό για την πρωτογενή ανάπτυξη της σηροτροφίας.

Όπως προαναφέρθηκε η σηροτροφία δεν είναι μια μονοδιάστατη δραστηριότητα. Έτσι με στόχο την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, συστάθηκε η Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης Σουφλίου (ΔΕΠΤΑΣ). Με χρηματοδότηση από το ΥΠΕΧΩΔΕ προχώρησε η αγορά του βιομηχανικού συγκροτήματος Τζιβρέ με όλους τους ιστορικούς συμβολισμούς και συνειρμούς, αλλά και τις προοπτικές που δημιουργούσε αυτή η ενέργεια. Εξασφαλίστηκε η πίστωση για την αγορά του παραδοσιακού καφενείου Παπάζογλου. Υλοποιήθηκε ένα αρκετά μεγάλο και φιλόδοξο πρόγραμμα αναπλάσεων για την ανάδειξη της ιστορικής φυσιογνωμίας του οικισμού Σουφλίου. Καθιερώθηκε επίσης το λογότυπο: *Σουφλί η πόλη του Μεταξίου*.

Μεταξουργείο Τζιβρέ

Καφενείο Παπάζογλου

Σήμερα, προκαλεί απέραντη θλίψη ο τρόπος διαχείρισης και η προοπτική του αναπηνιστηρίου από τους κυρίους του έργου. Ούτε την τύχη του ερειπωμένου κρατικού μεταξουργείου φαίνεται να έχει αφού εκείνο λειτούργησε ορισμένα χρόνια δικαιολογώντας εν μέρει τους λόγους κατασκευής του. Δεν αναφέρομαι σε ευθύνες. Θα έρθει η ώρα που θα ζητηθούν. Ούτε και στις γραφειοκρατικές αγκυλώσεις που αφορούν την ολοκλήρωση του έργου. Προέχει ένας σοβαρός και ρεαλιστικός σχεδιασμός για τη λειτουργία των παραπάνω υποδομών και η δημιουργία συνθηκών ανάκαμψης της σηροτροφίας, επομένως και της περιοχής. Καλή και καλοδεχούμενη η έξωθεν ανάπτυξη αλλά πολύ αργεί. Η υπομονή των Σουφλιωτών αρχίζει να εξαντλείται. Στο τέλος ελάχιστοι θα μείνουν να την περιμένουν αν οι ίδιοι δεν προχωρήσουμε στην αξιοποίηση των ιστορικών μας πλεονεκτημάτων. Των δώρων της ιστορίας.

Κρατικό μεταξουργείο

Αναπηνιστήριο της ΔΕΣΗΜΕΣ.

Χωρίς ουδεμία πρόθεση συσχετισμού ή σημειολογικής αναφοράς, θα αποτελούσε εκτός των άλλων και σύνδρομο μικρομεγαλισμού, στα αίτια παρακμής της Οθωμανικής αυτοκρατορίας σε ότι αφορά τα οικονομικά και αναπτυξιακά της δεδομένα, μπορούμε να

διαπιστώσουμε τη μεγάλη απώλεια εσόδων που αυτή είχε, μετά την μεγάλες εξερευνήσεις των ευρωπαϊών και επομένως αλλαγής των δρόμων των μπαχαρικών και τη δραματική συρρίκνωση της σηροτροφίας και της ταπητουργίας ως αποτέλεσμα των εκτοπισμών των ελλήνων από τα εδάφη της Μικράς Ασίας. Η ιστορία απέδειξε ότι η παρακμιακή πορεία του Σουφλίου άρχισε με τη συρρίκνωση της σηροτροφίας. Αυτό αναδεικνύει την ανάγκη μιας σοβαρής προσέγγισης του ζητήματος ώστε η ελπίδα που αναθερμάνθηκε, έστω και με τη στρεβλή εμπορική διαχείριση της ιστορίας του μεταξιού, να μην εξανεμισθεί.

Άλλωστε είναι βέβαιο ότι το μετάξι δεν μπορεί να κινείται ανάμεσα στα όρια μεταποίησης της ανύπαρκτης πρώτης ύλης μέχρι το εμπόριο των ελπίδων μιας περιοχής για ανάπτυξη. Πολύ δε περισσότερο το μετάξι δεν μπορεί να είναι μόνο φολκλόρ. Αλίμονο αν το περιορίσουμε εκεί. Τότε το Σουφλί θα μετατραπεί σε γιουσουρούμ «μεταξωτών» προϊόντων αγνώστου προελεύσεως με ανταγωνιστές τις λαϊκές και τα παζάρια, αν δεν έχουμε μπει ήδη σ' αυτή την τροχιά, γεγονός που σημαίνει ότι πριονίζουμε το κλαδί που καθόμαστε.

Το μετάξι άρα και το Σουφλί, η κιβωτός του ελληνικού αν όχι του ευρωπαϊκού μεταξιού δεν μπορούν να χωρέσουν σε σκέψεις και δραστηριότητες ανθρώπων μειωμένων προσδοκιών. Ούτε μπορούν να περιορισθούν στα επίπεδα κριτικής και αναθέματος προς τους προηγούμενους γιατί απλά θα συνεχίσει να αναπαράγεται η μιζέρια και να υφίσταται η στασιμότητα και η παρακμή. Ακόμη περισσότερο δεν μπορεί να αποτελεί οιονεί άθυρμα μιας ντροπιαστικής ανυπαρξίας ορισμένων, απέναντι σ' αυτή τη συναρπαστική κοινή διαδρομή του τόπου με το προϊόν.

Εκτός από το συναίσθημα της αγάπης, που απορρέει από τη σχέση με τον τόπο, τη γενέτειρα, το δικαίωμα στο όραμα που ακουμπάει στην ιστορία και ενδυναμώνεται από τη λογική, επιβάλλουν τη δημόσια κατάθεση τόσο των προβληματισμών όσο των σκέψεων, προτάσεων. Μια νέα άνοιξη για το Σουφλί δεν μπορεί να ανέχεται φαινόμενα εκπτώσεων από την ιστορία, τον πολιτισμό, το όραμα. Η περί του αντιθέτου άποψη σκόπιμο θα ήταν να κατατεθεί δημόσια. Όπως κάναμε με τη δική μας. Άλλωστε είναι γνωστό ότι *verba volant, scripta manent*. (Τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν).

Η διοργάνωση ενός διεθνούς συμποσίου στο Σουφλί για τον πολιτισμικό όσο και πληροφορικό κλάδο του δρόμου του μεταξιού που ταυτίζεται με την πολιτισμική και ταυτόχρονα πληροφορική Εγνατία, θα μπορούσε να ονομασθεί digital Εγνατία ή digital silk rout. Θα μπορούσε κανείς να μιλήσει για εξευγενισμένες μορφές πληροφορικού δρόμου του μεταξιού μέχρι και για τον πολιτισμικό δρόμο τεσσάρων αυτοκρατοριών. Τον περασμένο Δεκέμβρη σε ιστορική πόλη της Ιαπωνίας έλαβε χώρα η διοργάνωση υπό την αιγίδα της UNESCO το δεύτερο παγκόσμιο συμπόσιο για το νουμερικό δρόμο του μεταξιού, όπως ονομάζεται.

Οι Ιάπωνες λίαν έξυπνα ποιούντες, πέραν των προετοιμασιών και των μελετών τους να γεφυρώσουν υποθαλάσσια το νησί τους με την Κορέα καθώς και την παλιά πρωτεύουσα της Κίνας Χσιάν, ώστε να αποτελέσουν έτσι προέκταση του κλασσικού δρόμου και σιδηρόδρομου του μεταξιού, έκαναν ακόμη ένα μεγάλο βήμα. Επέκτειναν τον ίδιο αυτό δρόμο στο πληροφορικό και πολιτισμικό ταυτόχρονα πεδίο. Αυτό στην ουσία σημαίνει η διοργάνωση του συμποσίου που είπα. {1} Αυτό επιδιώκουν να πετύχουν και πόλεις όπως η Μπουχάρα στο Ουζμπεκιστάν αναδεικνύοντας τη κομβική τους θέση πάνω στους δρόμους του μεταξιού.

Η ίδρυση σχολής υφαντουργίας – μεταξουργίας, στα πλαίσια μιας νέας ακαδημαϊκής χωροταξίας, από το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης στο Σουφλί σε χώρο που συμπυκνώνει ιστορικά, πολιτισμικά και κοινωνιολογικά στοιχεία, αυτόν του μεταξουργείου Τζιβρέ, επιβάλλεται ως προτεραιότητα στόχων και ενεργειών τόσο των τοπικών, περιφερειακών δυνάμεων όσο και του ίδιου του Πανεπιστημίου. Πέραν της

γνωστής καθετοποίησης στην παραγωγική διαδικασία, μπορεί να υπάρξει ανάλογο σε μια στοιχισμένη παραγωγικά ακαδημαϊκή χωροταξία.

Μιλώ για την οριζοντιοποίηση ανάμεσα στην διαθέτουσα όχι ασήμαντη υφαντική παραγωγική δράση Κομοτηνή και το Σουφλί. Κάτι που μεταξύ άλλων το επιτρέπει ακόμη και η χρονική, λόγω υπαρκτής Εγνατίας, απόσταση. Μιλώ επίσης για τη συμπερίληψη στην ίδια παραγωγική διαδικασία τόπων όσο και οικισμών, όπως οι Μεταξάδες, όπου πέραν της επιβεβαίωσης του ονόματός τους, το μετάξινο χαλί μπορεί να πάρει τη θέση του σημερινού όσο και των χρωματικών συνδυασμών και σχεδίων.

Μιλώ ακόμη για την περίπτωση που τα μετάξινα έργα της υφαντικής όσο κεντητικής αλλά και άλλων δημιουργικών δραστηριοτήτων και συνθέσεων θα ενταχθούν στην κατηγορία των έργων τέχνης. Την περίπτωση που η πόλη αυτή θα περάσει από τον μεσαιωνικό τρόπο εκμετάλλευσης των γυναικών της αλλά και των γυναικών άλλων περιοχών, στις επώνυμες ονομασίες προέλευσης και υπογραφής. Η αναγέννηση των μετάξινων έργων είναι γένους θηλυκού. Είναι υπόθεση των γυναικών. Μπορούν να δράσουν ως συνεταιρισμοί είτε και ως ολιγομελείς ομάδες. Ακόμη και ως απλές δημιουργοί έργων τέχνης και μόδας.

Η διαδικασία κατοχύρωσης μεταξωτών προϊόντων Ονομασίας Προελεύσεως αφενός αποτελεί αδήριτη αναγκαιότητα, αφού αυτό γίνεται ή προωθείται σε όλα πλέον τα προϊόντα ανά τον κόσμο, αφετέρου προστατεύει τα ίδια προϊόντα, τους παραγωγούς και τους εμπόρους. Θωρακίζει το μετάξι ως ιστορία, πολιτισμό, οικονομία αλλά το κυριότερο ως τέχνη από τα λογής ξενόφερτα και ξενокέντητα μεταξωτά που κατακλύζουν την αγορά και υποθηκεύουν εν τέλει το μέλλον του τόπου.

Μια σοβαρή πρόταση για το μέλλον του μεταξιού δεν θα μπορούσε να αγνοήσει επίσης την προοπτική **προώθησης της υψηλής ραπτικής στο έτοιμο ρούχο**. Η αναζήτηση εταίρων σ' αυτή την περίπτωση φρονώ ότι θα είναι μια σχετικά εύκολη προσπάθεια. Το Σουφλί μπορεί να γίνει κέντρο μόδας και όχι να μετεξελίσσεται σε απόκεντρο και θεατής δραστηριοτήτων που υποθηκεύουν την περιοχή. Το τόσο επιτυχημένο μαντίλι του Γιάννη Τσεκλένη οφείλει να βρει τη συνέχειά του σε νέες πρωτοβουλίες, δημιουργίες και συνθέσεις.

Αναμφίβολα στο δίλημμα ανάμεσα σε μια άσκοπη και μάταιη ζωή και έναν μάταιο αγώνα, η επιλογή είναι ο αγώνας. Στην προκειμένη περίπτωση, του μεταξιού, της ιστορίας, του πολιτισμού, της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής και του αργού θανάτου στον οποίο οδηγείται ο τόπος μας πιστεύω ότι το να σιωπά κανείς ισοδυναμεί με ανοσιότητα. Η οποία γίνεται ακόμη μεγαλύτερη όταν αφορά θεσμικά πρόσωπα. Η επιλογή έρχεται από το φιλόσοφο που ανέδειξε τη λογική ως δύναμη ερμηνείας. Τον Αριστοτέλη που έλεγε: «Όσιον προτιμάν την αλήθεια».

{1}. **Μια από τις νέες Εγνατίες. Η Αριστοκρατική.** Του Πασχάλη Χριστοδούλου 5-5-2004. Δημοσιεύθηκε εφημ. ΠΡΩΤΗ <http://www.protonline.gr/show.cfm?id=2411&obcatid=1> και σε πολλούς περιφερειακούς κόμβους.

*Ο Πασχάλης Χριστοδούλου διετέλεσε Δήμαρχος Σουφλίου το διάστημα 1995-1998

Σουφλί, Αύγουστος 2004

pashalsf@otenet.gr